

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610

UALIMU

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2004

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B, C, D** na **E**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na swali **moja (1)** kutoka katika kila sehemu **B, C, D** na **E**.
3. Sehemu **A** ina alama 40, sehemu **B, C, D** na **E** zina alama 15 kila moja.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

1. Eleza maana ya ujifunzaji shirikishi na faida zake kwa mwanafunzi.

Ujifunzaji shirikishi ni mbinu ya ujifunzaji inayowahusisha wanafunzi kufanya kazi pamoja kwa kubadilishana mawazo, kujadili, na kutatua matatizo kwa ushirikiano. Katika ujifunzaji huu, mwanafunzi si mpokeaji wa maarifa tu bali ni mshiriki hai katika mchakato wa kujifunza.

Faida ya kwanza ya ujifunzaji shirikishi ni kukuza uelewa wa kina wa somo. Wanafunzi wanapojadili na kueleza mawazo yao kwa wenzao, huimarisha uelewa wao na kurekebisha dhana potofu.

Faida ya pili ni kukuza stadi za kijamii kama mawasiliano, ushirikiano, na uvumilivu. Stadi hizi ni muhimu si tu shuleni bali pia katika maisha ya baadaye.

Faida ya tatu ni kuongeza kujiamini kwa mwanafunzi. Kushiriki katika majadiliano humsaidia mwanafunzi kujiona ana mchango na kuthaminiwa.

Faida ya nne ni kuongeza motisha ya kujifunza. Mwanafunzi hujihisi kuwa sehemu ya mchakato wa ujifunzaji na hivyo kujituma zaidi.

2. Eleza changamoto zinazoweza kuathiri utekelezaji wa mtaala shuleni.

Changamoto moja ni uhaba wa rasilimali za kufundishia kama vitabu, vifaa vya maabara, na teknolojia. Bila rasilimali hizi, mtaala hushindwa kutekelezwa kikamilifu.

Changamoto nyingine ni upungufu wa walimu wenye sifa stahiki. Walimu wasio na mafunzo ya kutosha hushindwa kufundisha maudhui ya mtaala kwa ufanisi.

Changamoto ya tatu ni msongamano wa wanafunzi darasani. Idadi kubwa ya wanafunzi humfanya mwalimu ashindwe kumhudumia kila mwanafunzi kulingana na mahitaji yake.

Changamoto ya nne ni ukosefu wa ufuatiliaji na usimamizi madhubuti wa mtaala. Bila usimamizi, utekelezaji wa mtaala unaweza kupotoka au kutofautiana kati ya shule.

3. Bainisha umuhimu wa malengo ya jumla na mahususi ya elimu.

Malengo ya jumla ya elimu hutoa mwelekeo mpana wa kile ambacho mfumo wa elimu unakusudia kufanikisha kwa jamii na taifa kwa ujumla. Husaidia kuelekeza sera na mipango ya elimu.

Malengo mahususi ya elimu hueleza kwa undani ujuzi, maarifa, na mitazamo inayotarajiwa kwa mwanafunzi katika ngazi au somo fulani. Husaidia walimu kupanga ufundishaji wao kwa usahihi.

Umuhimu mwingine ni kwamba malengo haya husaidia katika tathmini. Walimu hupima kama wanafunzi wamefikia malengo yaliyokusudiwa.

Aidha, malengo huongeza uwajibikaji kwa walimu na wanafunzi kwa kuwa kila upande unajua matarajio yaliyopo.

4. Eleza aina tatu za tathmini na matumizi yake.

Tathmini ya awali ni aina ya tathmini inayofanyika kabla ya kuanza ufundishaji wa mada au somo. Hutumika kubaini maarifa ya awali ya wanafunzi ili kupanga ufundishaji unaofaa.

Tathmini endelevu hufanyika wakati wa mchakato wa ufundishaji. Hutumika kufuatilia maendeleo ya mwanafunzi na kufanya marekebisho ya haraka ya ufundishaji.

Tathmini ya mwisho hufanyika baada ya kukamilika kwa mada au kipindi cha masomo. Hutumika kupima kiwango cha uelewa wa mwanafunzi na kufanya maamuzi ya kitaaluma.

5. Eleza kwa nini mwalimu anatakiwa kuwa mfano wa kuigwa.

Mwalimu anatakiwa kuwa mfano wa kuigwa kwa sababu wanafunzi hujifunza tabia nyingi kwa kuangalia na kuiga. Tabia za mwalimu huathiri mwenendo wa wanafunzi.

Kwa kuwa mfano mzuri, mwalimu hujenga maadili mema kama uaminifu, nidhamu, na uwajibikaji kwa wanafunzi.

Pia, mwalimu akiwa mfano mzuri hujenga heshima na uaminifu kutoka kwa wanafunzi, jambo linalorahisisha ufundishaji na usimamizi wa darasa.

Aidha, mwalimu mfano huandaa wanafunzi kuwa raia wema katika jamii.

6. Eleza athari za motisha hafifu kwa ujifunzaji wa mwanafunzi.

Motisha hafifu husababisha mwanafunzi kukosa hamu ya kujifunza. Hali hii husababisha kushuka kwa juhudi na bidii katika masomo.

Athari nyingine ni kupungua kwa umakini darasani. Mwanafunzi asiye na motisha hushindwa kuzingatia maelekezo ya mwalimu.

Motisha hafifu pia husababisha matokeo duni ya kitaaluma. Mwanafunzi hushindwa kufanya vizuri katika mitihani na kazi za darasani.

Aidha, motisha hafifu huweza kusababisha utoro na kuacha shule kabisa.

7. Orodhesha na eleza mbinu nne za kudhibiti tabia darasani.

Mbinu ya kwanza ni kuweka sheria na kanuni wazi. Wanafunzi wanapofahamu matarajio, huwa rahisi kufuata nidhamu.

Mbinu ya pili ni kutumia motisha chanya kama sifa na pongezi. Hii huimarisha tabia njema kwa wanafunzi.

Mbinu ya tatu ni ushirikishwaji wa wanafunzi katika kuweka kanuni. Hii hujenga uwajibikaji na utii wa hiari.

Mbinu ya nne ni kutoa adhabu ya haki na inayolenga kurekebisha tabia. Adhabu isitumiwe kwa hasira bali kwa lengo la elimu.

8. Eleza nafasi ya tathmini katika kuboresha ufundishaji.

Tathmini humsaidia mwalimu kubaini kama mbinu anazotumia zinafanikiwa au la. Hii humwezesha kurekebisha ufundishaji wake.

Kupitia tathmini, mwalimu hutambua maeneo ambayo wanafunzi wanaelewa na yale yenye changamoto. Hii husaidia kupanga masomo ya kurejea.

Tathmini pia humsaidia mwalimu kuboresha upangaji wa masomo kulingana na mahitaji halisi ya wanafunzi.

Aidha, tathmini huongeza ubora wa ufundishaji kwa kuifanya iwe ya ushahidi na si ya kubahatisha.

9. Eleza umuhimu wa maadili ya kazi kwa mwalimu.

Maadili ya kazi humfanya mwalimu kutekeleza majukumu yake kwa uaminifu na uwajibikaji. Hii huongeza ubora wa elimu.

Mwalimu mwenye maadili mema hujenga heshima kwa taaluma ya ualimu na kwa jamii kwa ujumla.

Maadili ya kazi pia hujenga mazingira bora ya kujifunzia kwa wanafunzi kwa kuwa mwalimu anatekeleza wajibu wake kwa haki.

Aidha, maadili ya kazi humsaidia mwalimu kuwa mfano bora wa kuigwa kwa wanafunzi.

10. Eleza dhana ya elimu endelevu.

Elimu endelevu ni elimu inayolenga kumwezesha mtu kujifunza na kuboresha maisha yake kwa kuzingatia mahitaji ya sasa bila kuathiri uwezo wa vizazi vijavyo.

Dhana hii inahusisha kujenga maarifa, stadi, na mitazamo inayosaidia maendeleo ya kijamii, kiuchumi, na kimazingira.

Elimu endelevu huwahimiza wanafunzi kuwajibika katika matumizi ya rasilimali na kutunza mazingira.

Aidha, elimu endelevu huandaa watu kukabiliana na changamoto za mabadiliko ya dunia kwa ufanisi.

SEHEMU B: SAIKOLOJIA YA ELIMU (Alama 15)

Jibu swali moja (1) katika sehemu hii.

11. Wanafunzi hujifunza kwa kuiga tabia za walimu na wenzao. Kwa kutumia nadharia ya Albert Bandura, eleza mchakato huo.

Kwa mujibu wa Albert Bandura, ujifunzaji hutokea kupitia uchunguzi na uigaji wa tabia za wengine. Hatua ya kwanza ni umakini ambapo mwanafunzi huangalia tabia ya mfano kama mwalimu au mwanafunzi mwenzake.

Hatua ya pili ni uhifadhi ambapo mwanafunzi huhifadhi tabia aliyoiona akilini. Hii inahusisha kumbukumbu ya kile kilichoangaliwa.

Hatua ya tatu ni urejeshaji ambapo mwanafunzi hujaribu kuiga tabia hiyo katika mazingira halisi.

Hatua ya nne ni motisha ambapo mwanafunzi huendelea kuiga tabia endapo ataona inaleta matokeo chanya kama sifa au mafanikio.

12. Msongo wa mawazo umeongezeka kwa wanafunzi wa mitihani. Jadili athari za mkazo wa mawazo katika ujifunzaji.

Msongo wa mawazo huathiri umakini wa mwanafunzi. Mwanafunzi mwenye mkazo hushindwa kuzingatia masomo ipasavyo.

Athari nyingine ni kuathirika kwa kumbukumbu. Mkazo mwingi huathiri uwezo wa kukumbuka na kurejesha taarifa wakati wa mitihani.

Msongo wa mawazo pia huathiri afya ya mwanafunzi. Dalili kama uchovu, hofu, na usingizi duni huathiri ujifunzaji.

Aidha, mkazo wa mawazo unaweza kusababisha kushuka kwa ufaulu na kupungua kwa kujiamini kwa mwanafunzi.

SEHEMU C: MITAALA NA UFUNDISHAJI (Alama 15)

Jibu swali moja (1) katika sehemu hii.

13. Shule inatekeleza mtaala bila mipango madhubuti. Eleza maana ya upangaji wa mtaala na umuhimu wake.

Upangaji wa mtaala ni mchakato wa kupanga malengo, maudhui, mbinu za ufundishaji, na tathmini kwa utaratibu ili kufikia malengo ya elimu.

Umuhimu wa upangaji wa mtaala ni kuhakikisha kuwa ufundishaji una mwelekeo na mpangilio unaoeleweka.

Upangaji mzuri husaidia matumizi bora ya muda na rasilimali zilizopo.

Aidha, upangaji wa mtaala huongeza usawa na ubora wa elimu kwa kuhakikisha maudhui yanatekelezwa ipasavyo.

14. Darasani kuna wanafunzi wenye mahitaji tofauti. Jadili mbinu za kuandaa masomo yanayozingatia utofauti huo.

Mwalimu anaweza kutumia mbinu za ufundishaji tofauti kulingana na uwezo wa wanafunzi, kama kazi za vikundi na za mtu mmoja mmoja.

Matumizi ya vifaa mbalimbali husaidia kukidhi mitindo tofauti ya ujifunzaji.

Pia, mwalimu anaweza kupanga shughuli za viwango tofauti ili kila mwanafunzi ashughulikiwe kulingana na uwezo wake.

Aidha, tathmini ya mara kwa mara husaidia kufuatilia maendeleo ya kila mwanafunzi.

SEHEMU D: UTAFITI WA KIELIMU, UPIMAJI NA TATHMINI (Alama 15)

Jibu swali moja (1) katika sehemu hii.

15. Mwalimu anataka kukusanya taarifa sahihi kuhusu tabia za wanafunzi. Eleza hatua za kuandaa chombo cha kukusanya data.

Hatua ya kwanza ni kubaini lengo la utafiti na aina ya taarifa zinazohitajika.

Hatua ya pili ni kuchagua aina ya chombo cha kukusanya data kama hojaji, dodoso, au uchunguzi.

Hatua ya tatu ni kuandaa maswali au vipengele vinavyolingana na lengo la utafiti.

Hatua ya nne ni kufanya majaribio ya chombo ili kubaini uaminifu na uhalali wake.

16. Tathmini ya maendeleo ya wanafunzi imekuwa changamoto shuleni. Jadili changamoto hizo na athari zake.

Changamoto moja ni ukosefu wa zana sahihi za tathmini. Hii husababisha tathmini isiyoakisi uwezo halisi wa mwanafunzi.

Changamoto nyingine ni idadi kubwa ya wanafunzi inayomfanya mwalimu ashindwe kufanya tathmini ya kina.

Athari zake ni pamoja na maamuzi yasiyo sahihi ya kielimu kama kumpandisha au kumbakiza mwanafunzi bila msingi sahihi.

Aidha, tathmini duni huathiri motisha ya wanafunzi na ubora wa elimu kwa ujumla.

SEHEMU E: MISINGI YA ELIMU (Alama 15)

Jibu swali moja (1) katika sehemu hii.

17. Taifa lenye makabila mengi linahitaji mshikamano. Eleza mchango wa elimu katika kuimarisha umoja wa kitaifa.

Elimu hujenga uelewa wa pamoja kuhusu historia, utamaduni, na maadili ya taifa.

Kupitia elimu, wanafunzi hujifunza kuheshimu tofauti za kikabila na kuishi kwa amani.

Elimu huimarisha lugha ya taifa kama chombo cha mawasiliano na umoja.

Aidha, elimu hujenga uzalendo na hisia ya utaifa kwa raia.

18. Kupitia elimu, taifa hutengeneza rasilimali watu. Jadili nafasi ya mwalimu katika kufanikisha malengo ya taifa.

Mwalimu ana jukumu la kuandaa wanafunzi kuwa na maarifa na stadi zinazohitajika katika maendeleo ya taifa.

Kupitia ufundishaji wa maadili, mwalimu huandaa raia waadilifu na wanaowajibika.

Mwalimu pia huchochea ubunifu na fikra bunifu kwa wanafunzi ili kukabiliana na changamoto za maendeleo.

Aidha, mwalimu huweka msingi wa kujifunza maisha yote ambao ni muhimu kwa maendeleo endelevu ya taifa.